

ORTA ÖĞRETİM COĞRAFYA MÜFREDAT PROGRAMI HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

A Survey About The Program For Geography In The Secondary Educational

Dr. Cemalettin ŞAHİN*

ÖZET

Bu araştırmada, orta öğretim coğrafya müfredat programı incelenmiş, programdaki sorunlar ve çözüm yolları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak İstanbul'daki çeşitli liselerde görev yapmakta olan coğrafya öğretmenlerine bir anket uygulanmış ve elde edilen sonuçlar ile mevcut coğrafya müfredat programı karşılaştırılmıştır. Ayrıca coğrafya öğretmenlerinin orta öğretimde uygulanmasını istedikleri ders programı hakkında bilgilere de yer verilmiştir. Halen uygulanmakta olan ders programı ile bazı konularda önemli farklılıklar arzeden bu program, orta öğretimde görevli coğrafya öğretmenlerinin görüşlerini yansıtması açısından önemlidir.

ABSTRACT

In this study secondary geography education programme was analized and featured the solution of this matters. Therefore, it has been prepared a survey for the geography teachers who are teaching in the secondary schools around İstanbul. The result was compared with the existing geography educational details. Besides, some advice and opinions were mentioned which were offered by the geography teachers in the secondary education programs. So that, the existing geography educational programme is consisting some different whit the advice which were given by the geography teachers. Nevertheless, this programme is very important because of having the ideas of the geography teachers.

GİRİŞ

Türkiye'de orta öğretim kurumlarında okutulan coğrafya dersleriyle ilgili hususlar; ders adları, okullara, sınıflara ve dönemlere göre derslerin dağılımı, haftalık ders saatleri, ders programları, ders

* Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisidir.

konuları ve konuların içeriği ile dağılımı, ders kitapları gibi konular Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenir.

Türkiye'de 1997-1998 öğretim yılından itibaren 8 yıllık zorunlu ilköğretime geçilmiştir. Orta öğretim ise en az üç yıllık eğitim veren genel liseler ile meslekî ve teknik liseleri kapsamaktadır. Bu yeni uygulamayla ortaokullar ilköğretime dahil edilmiş ve böylece ortaokullarda (6. ve 7. sınıflar) okutulan coğrafya dersleri de kaldırılmış ve yerine; coğrafya, tarih ve vatandaşlık derslerinden oluşan Sosyal Bilgiler adı ile yeni bir ders konulmuştur¹. Buna göre, 1997-1998 öğretim yılından itibaren coğrafya dersleri sadece orta öğretimde, yani liselerde (9.,10.,11. sınıflar) okutulmaktadır.

Orta öğretim coğrafya müfredat programıyla ilgili çeşitli problemler mevcuttur. Kuşkusuz bu konuda orta öğretimde coğrafya derslerini okutmakta olan coğrafya branş öğretmenlerinin verecekleri bilgiler büyük önem taşımaktadır. Zira, müfredat programının uygulanmasında görev alan coğrafya öğretmenleri, lise coğrafya müfredat programı hakkında tecrübe ve bilgi birikimine sahiptir. Bu nedenle, orta öğretimde görevli coğrafya öğretmenlerinin coğrafya müfredat programı hakkındaki görüşlerini almak ve programındaki sorunları tespit etmek amacıyla bir anket uygulanmıştır².

Coğrafya müfredat programındaki sorunların sağlıklı bir şekilde tespit edilebilmesi her şeyden önce ankette yer alan sorular ile yakından ilgilidir. Bu sebeple, anket soruları hazırlanmadan önce bir grup coğrafya öğretmenin görüşleri alınmış, elde edilen bilgiler dikkate alınarak sorular hazırlanmış ve coğrafya öğretmenleri ile müzakeresi yapıldıktan sonra da anket soruları tespit edilmiştir. Ayrıca sorular hazırlanırken, orta öğretim coğrafya ders programları, yıllık ders planları ve ders kitapları da dikkate alınmıştır. Ankette çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Açık uçlu sorular ile coğrafya öğretmenlerinin önerilerinin de alınması amaçlanmıştır.

¹ 1973-1980 yılları arasında da, ortaokullarda bugünküne benzer bir uygulama ile Sosyal Bilgiler adıyla derler okutulmuştur.

² Ankette yer alan soruların, çalışmanın sonunda verilmesi düşünülmüş ancak baskıda karşılaşılan güçlükler nedeniyle verilememiştir.

Coğrafya öğretmenlerine uygulanan ankette, öğretmenlerin yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe, mezun oldukları okul türü ve eğitim düzeyi (lisans, yüksek lisans vb.) gibi sorulara da yer verilmiş ve böylece grubunun meslekle ilgili kişisel nitelikleri hakkında bilgi edinilmiştir.

Yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınarak hazırlanmış olan anket, 1998-1999 öğretim yılının ikinci döneminde 37 ayrı devlet lisesinde, toplam 103 coğrafya öğretmenine uygulanmıştır.³ Anketin uygulandığı dönemde İstanbul'daki devlet liselerinde görevli coğrafya öğretmeni sayısı 985 dir.⁴ Buna göre İstanbul'da devlet lisesinde görevli coğrafya öğretmenlerinin yaklaşık % 10' una anket uygulanmıştır.

Anket uygulanan coğrafya öğretmenlerinin öğretmenlik yaptığı süre, yani mesleki tecrübe, sorulara verilen cevaplar açısından önemlidir. Ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin % 46'sı 1-10 yıl, % 34.3'ü 10-20 yıl, % 6.6'sı 20-30 yıl ve % 2.9'u da 30 yıl ve daha fazla süreyle görev yapmıştır. Gurubun ortalama görev süresi 13.3 iken, en az 1, en çok 38 yıl görev yapan öğretmen bulunmaktadır. Ayrıca ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin % 92.2'si lisans mezunu, % 7.7'si de yüksek lisans mezunudur. Coğrafya öğretmenlerinin mezun oldukları okul türlerine göre dağılımı ise şöyledir. Edebiyat ve Fen-Edebiyat fakültelerinin coğrafya bölümlerinden mezun olanlar % 57.2 ile ilk sırada gelmektedir. Eğitim fakültelerinin coğrafya öğretmenliği bölüm ve anabilim dallarından mezun olanlar ise % 30'luk bir paya sahiptir. Buna göre ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin % 87.2'si fakülte mezunudur. Geriye kalan % 12.8'i ise; Eğitim Enstitüsü (% 9.7) ve Yüksek Öğretmen Okulu (% 3.1) mezunudur.

Orta Öğretimde Okutulan Coğrafya Dersleri, Dağılımı ve Başlıca Sorunları

Araştırmanın yapıldığı 1998-1999 öğretim yılında orta öğretimde 5 farklı coğrafya dersi mevcuttu. Bunlar; Coğrafya 1 (Genel Fiziki Coğrafya), Coğrafya 1 (Türkiye Bölgeler Coğrafyası), Türkiye Coğrafyası (Fiziki), Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası ve Ülkeler

³ Çalışmada, anketin uygulanmasında yardımlarını gördüğüm Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerine teşekkür ederim.

⁴ Coğrafya öğretmeni sayısı İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Bilgi-İşlem Bürosu'ndan alınmıştır.

Coğrafyası dersleridir. Ancak coğrafya müfredat programında bazı değişiklikler yapılmış, Coğrafya I dersleri (Genel Fiziki Coğrafya ve Türkiye Bölgeler Coğrafyası), Coğrafya adı ile tek bir ders haline getirilmiştir (Tablo: 1). Yapılan bu değişiklik; ders konuları, haftalık ders saati, dersin okutulacağı yıl veya dönem gibi konularda olmadığı için ders ile ilgili sorunların giderilmesinde herhangi bir fayda sağlamamıştır. Bu nedenle, burada yapılan değerlendirmelerde, araştırmanın yapıldığı dönemdeki durumun esas alınmasında bir sakınca yoktur. Zira 1999-2000 öğretim yılındaki değişiklik sadece isimlendirme ile alakalı olup, daha önceki programda mevcut olan problemler bu program içinde sözkonusudur.

Ankete katılan coğrafya öğretmenlerine, derslere ayrılan süre hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerinin büyük bir bölümü (% 80,5), yıllık plan ve ders kitabında yer almasına rağmen, süre yetersizliği nedeniyle, bazı derslerde konuların tamamlanamadığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin sadece % 6,7'si, coğrafya ders saatleri dağılımının ve % 19 da derslerin sınıflara göre dağılımının uygun olduğu görüşündedir. Buna göre orta öğretim coğrafya müfredat programında ders saatleri ve derslerin sınıflara dağılımı konularında önemli sorunların olduğu anlaşılmaktadır.

Coğrafya I (Genel Fiziki Coğrafya) derse ayrılan süre konusunda problemin olduğu derslerden biridir. Süre yetersizliği, dersin içeriği ile ders saati arasındaki orantısızlıktan kaynaklanmaktadır. Coğrafya I dersi lise birinci sınıflarda, birinci dönemde haftada iki ders saati (80 dakika) süre ile okutulmaktadır. Bu ders fiziki coğrafyanın temel konularından; yer yuvarlağının şekli, boyutları, hareketleri ve sonuçları, paralel, meridyen, enlem, boylam, harita bilgisi, iklim, yer yuvarlağının yapısı ve yer şekillerinin oluşumu konularını içeren oldukça geniş kapsamlı bir derstir. Dersin içeriğinden de anlaşılacağı üzere Coğrafya I, lise coğrafya dersleri için temel bilgi ve kavramların öğretildiği bir ders niteliğindedir. Ayrıca, 1998 yılına kadar yapılmış olan üniversite giriş sınavlarında (ÖSS'de (% 48.4), ÖYS'de (% 46) en fazla sorunun sorulduğu bir derstir ve bu yönü ile de önem taşır. Ancak bu ders için coğrafya müfredat programında ayrılan süre sadece, bir yarıyıldan haftada iki ders saatidir. Derse ayrılan süre içerisinde, yıllık plan ve ders kitabında yer alan konularının anlatılması ve dersin tamamlanması mümkün olmamaktadır.

Ders Adı	Sınıf	Okul Türü	Bilim Alanı	Ders Kategorisi	Haftalık DersSaati
Coğrafya (Genel Fiziki ve Türkiye Bölgeler Coğrafyası)	9	Lise, Anadolu Lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Fen Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Meslek Liseleri Teknik Liseler Din Öğretimi Okulları	---	Ortak Genel Kültür Dersi	2
Türkiye Coğrafyası (Fiziki)	10	Lise Anadolu Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	Sosyal	Alan Dersi	3
			Türkçe-Mat.	Alan Dersi	2
			Yabancı Dil Sanat(R-M) Spor	Alan Seçmeli	3
		Fen Lisesi	---	Seçmeli	2
		Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	Sanat (R-M)	Alan Seçmeli	3
Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	11	Lise Anadolu Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	Sosyal	Alan Dersi	3
			Türkçe-Mat.	Alan Dersi	3
			Yabancı Dil Sanat(R-M) Spor	Alan Seçmeli	3
		Fen Lisesi	---	Seçmeli	2
		Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	Sanat(RM)	Alan seçmeli	3
		Anadolu Otel. Tur. Mes. Li.	Seyahat	Alan Dersi	2
Ülkeler Coğrafyası	10	Lise	Sosyal	Alan Dersi	3
	11		Sanat(R-M)	Seçmeli	3
	10	Anadolu Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	Sosyal	Alan Dersi	3
	11		Sanat(R-) Spor	Seçmeli	3

Tablo: 1 Genel liselerde uygulanan coğrafya ders programı (1999-2000).

Table: 1 - The geographical lesson schedules which are applied in high schools (1999-2000).

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü, Lise Ders Programları Cilt: 1, Aralık 1998, Ankara.

Nitekim coğrafya öğretmenleri ile yapmış olduğumuz anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin % 94.1'i Coğrafya I dersine ayrılan sürenin yeterli olmadığı görüşündedir. Ayrıca coğrafya öğretmenleri, Coğrafya I dersinin temel ders niteliğinde olması nedeniyle, ders konularının tamamının okutulmasının önemi belirtilmektedir. Bu nedenle lise birinci sınıfların ikinci yarıyılında da bir müddet Coğrafya I dersinin okutulmak zorunda kaldığı ifade edilmektedir. Bu durum ders programında, yıllık planda önemli aksamalara ve en önemlisi de lise birinci sınıfın ikinci yarıyılında okutulmakta olan Coğrafya I (Türkiye Bölgeler Coğrafyası) dersine ayrılan sürenin oldukça azalmasına neden olmaktadır. Buna göre Coğrafya I (Genel Fiziki Coğrafya) dersine ayrılan haftalık ders saatinin artırılması uygun olacaktır. Nitekim coğrafya öğretmenlerinin % 62.5'i Coğrafya I (Genel Fiziki Coğrafya) dersi için haftalık ders saatinin 3 saat olması gerektiğini belirtmiştir (Tablo: 2).

Türkiye Bölgeler Coğrafyası konularından oluşan Coğrafya I dersi, kapsamı ile derse ayrılan süre arasında uyumsuzluğun olduğu bir diğer dersdir. Ders, Türkiye'nin coğrafi konumu, coğrafi bölge, bölüm ve yöre kavramları ile ayrı ayrı birer ünite halinde Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinin genel coğrafi özelliklerini içeren konulardan oluşur. Söz konusu ders, lise birinci sınıflarda ikinci yarıyılında haftada iki ders saati olarak okutulmaktadır. Ancak tablo 2'deki verilere göre Coğrafya I (Türkiye Bölgeler) dersi için haftalık 3 ders saatinin uygun olacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca daha öncede belirtildiği gibi, lise birinci sınıf birinci döneminde okutulan Coğrafya I (Genel Fiziki Coğrafya) dersi ile ilgili süre problemi de dikkate alındığında, Türkiye Bölgeler Coğrafyası dersinde süre konusunda yaşanan sıkıntı daha iyi anlaşılacaktır.

Diğer taraftan Coğrafya I (Türkiye Bölgeler Coğrafyası) dersi, genel liselerin Sosyal Bilimler ve Türkçe-Matematik alanı haricindeki bilim alanları ile diğer liselerde Türkiye hakkında okutulan tek coğrafya dersidir ve bu yönü ile oldukça önemlidir (Tablo: 1). Esasen bütün liselerin birinci sınıflarında Türkiye coğrafyası konularına yer verilmiş olmasının temel sebebi de budur.

Araştırmanın yapıldığı dönemdeki adıyla Coğrafya I (Genel Fiziki Coğrafya) dersi halen Coğrafya adı ile okutulmakta ve genel fiziki coğrafya konuları oldukça geniş kapsamlı olarak yer almaktadır. Diğer

yandan nüfus, yerleşme, ziraat, ulaşım, sanayi, enerji gibi genel beşeri coğrafya konularına ise, lise üçüncü sınıflarda Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası dersinde, ilgili konular arasında serpiştirilmek suretiyle ana hatlarıyla yer verilmektedir. Halbuki genel beşeri coğrafya konuları da, genel fiziki coğrafya konuları gibi, diğer coğrafya dersleri için temel ders niteliğindedir. Bu nedenle beşeri coğrafyanın temel kavram ve prensipleri bilinmeden, birinci sınıflarda Türkiye Bölgeler Coğrafyası ve ikinci sınıflarda Ülkeler Coğrafyası gibi derslerin okutulması uygun değildir. Çünkü bu derslerde Türkiye'nin ve ülkelerin beşeri coğrafya konularına da yer verilmektedir. Bu durumda öğrenci beşeri coğrafyanın temel prensiplerini, kavramlarını öğrenmeden doğrudan doğruya Türkiye ve ülkelerin beşeri coğrafya özelliklerini öğrenmeye zorlanmaktadır.

Beşeri coğrafya konularının yer aldığı, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası dersi sadece genel liselerin Sosyal Bilimler ve Türkçe-Matematik alanlarında zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Diğer bilim alanları ve liselerin bir kısmında seçmeli ders olarak okutulmakta, bazılarında ise hiç okutulmamaktadır. Buna göre liselerin büyük bir bölümünde, günümüzde önemli sorunların yaşandığı nüfus, ulaşım, şehirleşme, sanayileşme ve tarım gibi konularda temel bilgiler verilmemektedir. Bu ve diğer nedenlerden dolayı lise birinci sınıflarda okutulan coğrafya dersinin, genel fiziki coğrafya ve Türkiye bölgeler coğrafyası konularından değil, genel fiziki ve beşeri coğrafya konularından oluşması daha uygun olacaktır. Lise birinci sınıflarda fiziki ve beşeri coğrafya konularından oluşan genel coğrafya dersinin okutulması, Doğanay'ın orta öğretim coğrafya müfredatında rasyonel devre olarak nitelendirdiği 1941-1974 yılları arasında uygulanmıştır. Ayrıca Doğanay, ideal bir coğrafya programında lise birinci sınıflarda Genel Coğrafya dersinin okutulmasının uygun olacağını belirtmektedir.⁵ Nitekim 1983-1988 yılları arasında da, Coğrafya I adı ile beşeri coğrafya konuları lise birinci sınıflarda okutulmuştur.

Anket uygulanan coğrafya öğretmenlerinin büyük bir bölümü (% 72.2) genel beşeri coğrafya konularının, lise birinci sınıflarda genel fiziki coğrafyanın devamında okutulmasının uygun olacağı görüşündedir.

⁵ Doğanay, H. 1989 – Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programları. AKDITYK Coğrafya Arş. Derg. Sayı: 1, s. 16 ve 20, 1989, Ankara.

Böylece beşeri coğrafya konuları lise birinci sınıfta bütün öğrencilere verilmiş olacaktır. Zira fiziki ve beşeri coğrafya konuları diğer coğrafya dersleri için temel teşkil eden, coğrafyanın esaslarının öğretildiği konulardır. Nitekim ankete katılan coğrafya öğretmenlerine göre, Genel Beşeri ve Genel Fiziki Coğrafya dersleri lise birinci sınıflarda okutulması istenen derslerden biridir (Tablo: 2). Bütün bunlardan anlaşıldığına göre, lise birinci sınıflarda fiziki ve beşeri coğrafya konularının okutulması uygun olacaktır.

Coğrafya öğretmenlerine göre, orta öğretim coğrafya müfredat programı ile ilgili bir diğer sorun da Türkiye coğrafyasına ait dersler konusundadır. Programına göre, Türkiye Fiziki ve Türkiye Beşeri-Ekonomik coğrafyası dersleri; liselerin sosyal bilimler ve türkçe-matematik bilim alanlarında alan dersi (zorunlu), yabancı dil, sanat (resim-müzik) ve spor bilim alanlarında alan seçmeli ders olarak okutulmakta, fen bilimleri alanında ise okutulmamaktadır. Bu dersler meslekî ve teknik liselerin hemen hemen tamamında okutulmamaktadır.⁶ Buna göre adı geçen dersleri okumayan öğrencilerin, Türkiye coğrafyası konularını okuyacakları tek ders lise birinci sınıflardaki Coğrafya dersi. Lise birinci sınıf Coğrafya dersiyle ilgili sorunlar dikkate alındığında ise, söz konusu öğrencilerin Türkiye hakkında yeterli bilgi edinmeleri oldukça zordur. Ancak sadece sosyal bilimler ve türkçe-matematik bilim alanı öğrencilerinin değil, bütün öğrencilerin Türkiye coğrafyası hakkında geniş bir bilgi sahibi olmaları gerekir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değişik tarihlerde hazırlanan coğrafya programlarında da belirtildiği üzere, öğrencilere Türkiye'nin bütün özellikleriyle öğretilmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir.⁷ Liselerin bir kısmında Türkiye coğrafyasının okutulmamasının yanlış olduğu

⁶ Sadece Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin Seyahat Acentalığı Bölümü'nde son sınıflarda Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası (haftada 2 ders saati) okutulmaktadır. Ancak Türkiye'de, Erkek Teknik Öğretmen Okulları (5 ayrı lise türü), Kız Teknik Öğretmen Okulları (5 ayrı lise türü), Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları (10 ayrı lise türü) ve Din Öğretimi Okulları (3 ayrı lise türü) olmak üzere çok çeşitli mesleki ve teknik lise bulunmaktadır. Ayrıca bu liselerin çok sayıda bilim alanı mevcuttur.

⁷ 2357 ve 2366 sayılı Tebliğler Dergileri'nde, coğrafya programının amaçlarını belirten toplam 13 maddeden 8'inde, Türkiye coğrafyasının öğretilmesinin önemi belirtilmektedir.

Doğanay tarafından da vurgulanmıştır.⁸ Ayrıca ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin % 94.2 si de liselerin tamamında Türkiye Coğrafyası dersi okutulması gerektiğini belirtmiştir. Bütün bunlardan anlaşıldığına göre orta öğretimde, okul türü ve bilim alanı ayrımı gözetmeksizin, uygun bir programla, Türkiye coğrafyasıyla ilgili ders okutulmalıdır.

Orta öğretimdeki coğrafya derslerinden Ülkeler Coğrafyası, derse ayrılan süre ve dersin içeriği konularında bazı problemlerin olduğu bir derstir. Ülkeler coğrafyası dersi lise ikinci sınıflarda bir yıl süre ile haftada üç ders saati olarak okutulmaktadır. Ancak ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin % 60'ı Ülkeler Coğrafyası için haftada iki ders saatinin yeterli olacağını belirtmektedir. Ayrıca coğrafya öğretmenlerinin uygulanmasını istedikleri ders programında da, Ülkeler Coğrafyası için öngörülen süre haftada iki ders saatidir (Tablo: 2).

Sınıfı		Dersin Adı ve Oranı (%)		Haftalık Ders Saati ve Oranı (%)	
Lise I	I. Dönem	Genel Fiziki Coğrafya	61.5	3	62,5
		Genel Coğrafya	26.9	3	77,7
		Türkiye Fiziki Coğrafyası	7.6	3	83
	II. Dönem	Genel Fiziki Coğrafya	32.8	3	63,1
		Genel Beşeri Coğrafya	27,6	2	50
		Türkiye Bölgeler Coğrafyası	15	3	58,3
Lise II	I. Dönem	Türkiye Fiziki Coğrafyası	51.3	3	54
		Türkiye Bölgeler Coğrafyası	26,3	3	46,6
		Ülkeler Coğrafyası	9.2	2	42
	II. Dönem	Türkiye Bölgeler Coğrafyası	37,1	3	66,6
		Ülkeler Coğrafyası	19,2	2	42.8
		Türkiye Fiziki Coğrafyası	17,9	3	64,3
Lise III	I. Dönem	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğ.	58	3	60
		Genel Beşeri-Ekonomik Coğ.	20,2	2	58
		Türkiye Bölgeler Coğrafyası	5.4	2	75
	II. Dönem	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğ.	61,4	3	60
		Ülkeler Coğrafyası	15,7	2	40
		Genel Beşeri veEkonomik Coğ.	11,4	2	50

Tablo: 2 - Coğrafya öğretmenlerince orta öğretimde (Sosyal Bilimler Alanı), sınıflara göre okutulması istenen ilk üç coğrafya dersi ve ders saatinin dağılımı ve istenme oranları.

Table: 2 - The geography lessons, hours and ratio according to according to geography teachers in the secondary school (Social Science Department).

⁸ Doğanay, H. 1989 - Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programları. AKDITYK Coğrafya Arş. Derg. Sayı: 1, s. 18-20, 1989, Ankara.

Ankete katılan coğrafya öğretmenlerine göre; ülkeleri tek tek anlatmak yerine, öncelikle kıtanın genel fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri verilmelidir. Daha sonra ise, kıta içerisinde çeşitli özellikleri ile önem taşıyan ülkeler ağırlıklı olmak kaydı ile diğer ülkelere geçilmelidir. Ayrıca kıta ülkelerinden özellikle Türkiye ile ilişkisi olanlar ve Türklerin yaşadıkları ülkelere daha fazla önem verilmelidir. Ülkelerin şehirleri, nüfusu, dağları ve akarsuları gibi özelliklerine yer verilirken, sosyal, siyasal vb. konulardaki güncel sorunlarına yer verilmeyişi, dersin sıkıcı ve özellikle de ezbere dayalı olmasına neden olmaktadır. Nitekim coğrafya öğretmenlerine göre (% 57.4) öğrencileri en az ilgi gösterdikleri coğrafya dersi ülkeler coğrafyasıdır. Bunun sebebi olarak da özellikle üniversite giriş sınavlarında soru sorulmayışı,⁹ ezbere dayalı olması, öğrenciler tarafından sıkıcı ve gereksiz olarak nitelenmesi gibi nedenler gösterilmektedir.

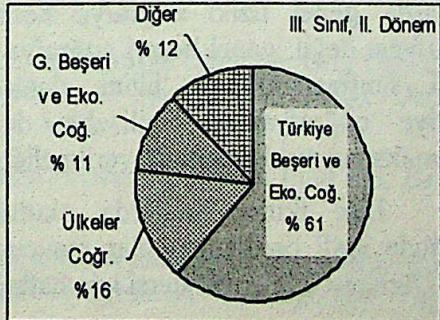
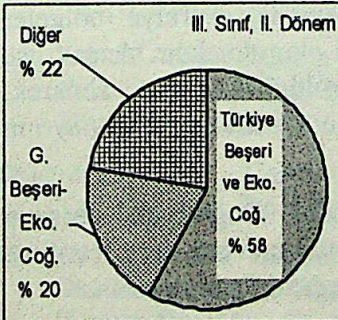
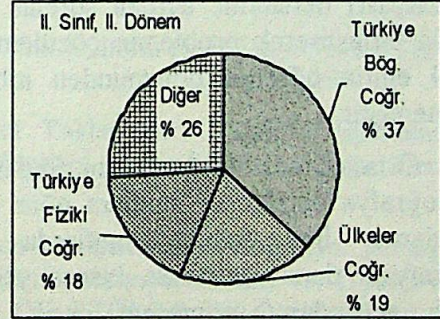
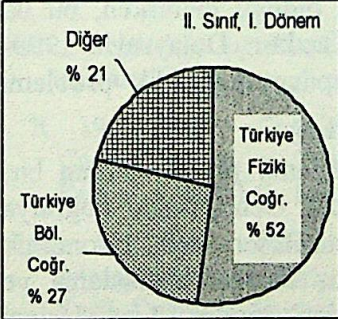
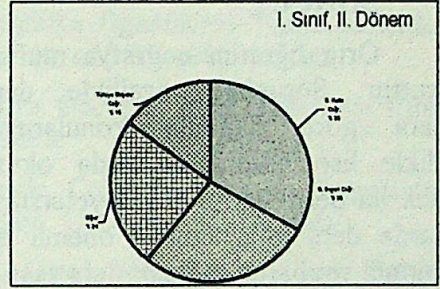
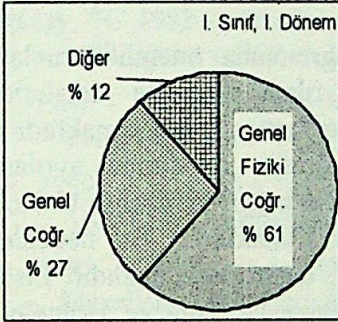
Ankete katılan coğrafya öğretmenlerine liselerde uygulanmasını istedikleri coğrafya ders programı hakkında görüşleri sorulmuş ve elde edilen bilgiler tablo 2 ve şekil 1'de verilmiştir. İlgili tabloda, coğrafya öğretmenlerinin sınıflara göre okutulmasını istedikleri dersler ile haftalık ders saatleri yer almaktadır. Ayrıca, okutulması istenen derslerin ve haftalık ders saatlerinin oranları da verilmiş ve böylece sınıflara göre okutulması istenen dersler ve ders saatleri tespit edilmiştir. Tablo: 2'den anlaşıldığına göre; lise birinci sınıflarda, fiziki ve beşeri coğrafya konularının, haftada 3 ders saati süre ile okutulması istenmektedir. Burada dikkati çeken önemli bir diğer husus da, Türkiye Bölgeler Coğrafyası dersiyle ilgili değerlendirilmedi. Buna göre, mevcut ders programından daha farklı bir durum ortaya çıkmıştır. Elde edilen verilere göre, Türkiye Coğrafyası (fiziki ve bölgeler) lise ikinci sınıflarda haftada 3 ders saati olmalıdır.

Bilindiği üzere 1997-1998 öğretim yılından itibaren ortaokullarda okutulan coğrafya dersleri kaldırılmış ve ilköğretimin ikinci kademesinde Sosyal Bilgiler dersleri konulmuştur. Coğrafya öğretmenlerinin büyük bir bölümü (% 85.1) ilköğretiminin ikinci kademesinde coğrafya derslerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde okutulmasının uygun olmadığı ve bu uygulamanın liselerdeki coğrafya

⁹ 1981-1998 yılları arasında yapılan üniversite giriş sınavlarından sadece ÖYS'de ülkeler ve kıtalar ile ilgili soru sorulmuş olup, diğer sorular içindeki oranı % 1,1 dir.

öğretimini olumsuz yönde etkileyeceği (%79.5) görüşündedir. Ayrıca bu yeni uygulamaya geçişle birlikte, orta öğretim coğrafya müfredat programında yapılan tek değişiklik, lise birinci sınıflardaki coğrafya dersinin adının değiştirilmesi olmuştur.

Şekil: 1 - Coğrafya öğretmenlerince orta öğretimde (Sosyal Bilimler Alanı), sınıflara göre okutulması istenen ilk üç coğrafya dersinin oranları.

Mevcut programa ilave edilmesi istenen konular hakkında görüşleri sorulan coğrafya öğretmenleri; dünyanın hareketleri ve sonuçları, kıtalar, okyanuslar, siyasi coğrafya ve ulaşım konularına ilaveler yapılmasını, alan, uzunluk ve saat hesaplamaları konularının örnekler verilerek konuların zenginleştirilmesi ve Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası konularında (nüfus, sanayi, enerji vb.) yeni bilgilerin kullanılması istenmektedir.

SONUÇ

Orta öğretim coğrafya müfredat programında önemli sorunlar mevcuttur. Sorunların özellikle, derslere ayrılan süre ve derslerin sınıflara göre dağılımı konularında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Özellikle lise birinci sınıflarda okutulan coğrafya derslerine ayrılan haftalık iki ders saati oldukça yetersizdir ve buna bağlı olarak lise birinci sınıflarda ders programında önemli aksamalar olmaktadır. Bu nedenle lise birinci sınıflarda haftalık ders saati en az üç ders saati olmalıdır. Lise birinci sınıflarda okutulan coğrafya (Genel Fiziki ve Türkiye Bölgeler Coğrafyası) derslerine ayrılan sürenin yetersiz olduğu bilinirken, bu iki dersin birleştirilerek problemin çözülemeyeceği açıktır. Dolayısıyla 1999-2000 eğitim-öğretim döneminden itibaren yapılan değişiklik problemi çözmemiştir.

Orta öğretim coğrafya müfredatındaki önemli problemlerden biri de coğrafya derslerinin sınıflara göre dağılımıdır. Genel beşeri coğrafya konularına lise üçüncü sınıflarda Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası dersi içerisinde kısaca yer verilmiş olması, zamanlama ve içerik açısından, programın eksik yönlerinden biridir. Lise birinci sınıflarda genel fiziki coğrafya konularını takiben, Türkiye bölgeler coğrafyası değil, genel beşeri coğrafya konuları okutulmalıdır. Ancak lise ikinci sınıftan itibaren bilim alanlarının ayrıldığı dikkate alınarak, Türkiye coğrafyasıyla ilgili bir ders bütün liselerde alan ayrımı yapılmaksızın mutlak suretle verilmelidir.

Lise ikinci sınıflarda okutulan Ülkeler Coğrafyası dersinin içeriğiyle ilgili çeşitli sıkıntılar mevcuttur. Ayrıca mevcut ders içeriğine göre Ülkeler Coğrafyası dersi için haftada 3 ders saati fazladır.

KAYNAKÇA

- Alkan, C. – Atalay, İ. – Özçelik, A. – Atalay, L. 1991 – Coğrafya Öğretimi. Anadolu Üniv. Açıköğretim Fak. Yay. No: 112/CÖ, 1991, Eskişehir.
- Ardel, A. 1951 – Coğrafya İlimi ve Öğretimi. Tedrisat Mecm. Yeni Seri, sayı: 2, s. 22-28, 1951, İstanbul.
- A. 1966 – Coğrafya Nedir ve Nasıl Öğretilmelidir?. Türk Kültürü, sayı: 40, s. 373-377, 1966, Ankara.
- Doğanay, H. 1983 – Okullarımızda Coğrafya Öğretiminin Temel Meseleleri. Milli Eğitim ve Kültür Derg., sayı: 19, s.23-33, 1983, Ankara.
- 1984 – Liselerde Ödev ve Coğrafya Ödevleri. Milli Eğitim ve Kültür Derg., sayı: 28, s. 3-10, 1984, Ankara.
- 1989 – Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programları. AKDITYK Coğrafya Arş. Derg. Sayı: 1, s.7-24, 1989, Ankara.
- 1993 – Coğrafyada Metodoloji, Genel Metodlar ve Özel Öğretim Metodları. Milli Eğt. Bak. Yay. Öğretmen Kitapları Dizisi 187, 1993, Anka.
- Dönmez, Y. 1964 – Coğrafya Öğretimi. Türk Kültürü, sayı: 18, s. 94-95, 1964, Ankara.
- Efe, R. 1996-1997 – Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metod ve Teknikler. Marmara Üniv. Marmara Coğr. Derg. Sayı: 1, s. 135-149, İstanbul.
- Elibüyük, M. 1998 - Ülkemiz Ortaokul ve Liselerinde Coğrafya Dersinin İşlenişi. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa ve Türkiye'de Tarih-Coğrafya Eğitimi. Ankara Üniv. TÖMER Dil Öğretim Merkezi Sempozyum Bildirileri 20-21 Mart 1997. Ankara.
- Erol, O. 1987 – Orta Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi. Orta Öğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğt. Dem. Yay. Öğretim dizisi No. 5, s. 75-96, Ankara.
- Güngördü, E. 1992 – Coğrafyada Öğretim Metodu ve İlkeler. Etüd Eğt. Bas-Yay. Org. San. Tic. Ltd. Şti. Ankara.
- 1995 - Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Sorunları. İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları. Türk Eğt. Der. Yay., Öğretim Dizisi No: 13, Ankara.

- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 19 08 1998 tarih ve 174 sayılı, Haftalık Ders Çizelgelerinin Kabulü Kararı.
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi. Sayı 2146, 2357, 2366, 2369 ve 2493.
- Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü, Lise Ders Programları Cilt: 1 ve 2, Aralık 1998.
- Nişancı, A. 1980 – Okullarda Coğrafya Öğretimi Hakkında Bazı Düşünceler. Atatürk Üniv. Ede. Fak. Araştırma Derg., sayı: 12, s. 343-350, 1980, Ankara.
- Özey, R. 1996 – Osmanlı Döneminden Bugüne Ortaöğretimde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi. Marmara Üniv. Atatürk Eğt. Fak. II. Ulusal Eğt. Semp. Bildirileri, s.200- 213, İstanbul.
- Taşlı, İ. 1996 – Coğrafya Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar. Marmara Üniv. Atatürk Eğt. Fak. II. Ulusal Eğt. Semp. Bildirileri, s. 194 – 199, İstanbul.
- Yılmaz, C. – Zeybek, H. İ. 1997 – Ders Geçme Kredi Sistemine Göre Liselerimizde Coğrafya Öğretiminin Yeri ve Bazı Sorunları. Ondokuz Mayıs Üniv. Eğt. Fak. Derg. Sayı: 10, s. 302-309, 1997, Samsun.